

Valvira

Potilasasiakirjoista

**Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto
Valvira**

Valvira

Esityksen sisältö

- Potilasasiakirjat
  - missä niistä on säädetty?
  - määritelmä
  - tarkoitus ja yleiset periaatteet
- Potilasasiakirjojen laatiminen
  - kuka voi tehdä merkintöjä?
  - mitä tietoja merkitään?
  - miten ja milloin merkintöjä korjataan?
- Potilasasiakirjatietojen salassapito
- Potilasasiakirjatietojen luovuttaminen
  - milloin on kyse luovuttamisesta?
  - millä perusteella voi luovuttaa?
- Potilasasiakirjatietojen korjaaminen
- Potilasasiakirjatietojen tarkastusoikeus

Valvira

Keskeinen sääntely

- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992, potilaslaki)
- STM:n asetus potilasasiakirjoista (298/2009, potilasasiakirja-asetus)
- STM:n asetus lääkkeen määräämisestä (1088/2010)
- Henkilötietolaki (523/1999)
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999, julkisuuslaki)
- Potilasasiakirjojen laatiminen ja käsittely, opas terveydenhuollolle (STM:n julkaisuja 2012:4)

Valvira

Potilasasiakirjat

- Potilasasiakirjoilla tarkoitetaan potilaan hoidon järjestämisessä ja toteuttamisessa käytettäviä, laadittuja tai saapuneita asiakirjoja taikka teknisiä tallenteita, jotka sisältävät potilaan terveydentilaa koskevia tai muita henkilökohtaisia tietoja
  - huom. potilasasiakirjoja eivät ole esimerkiksi hoidon laskutukseen, muistutuksiin, kanteluihin tai potilasvahinkoasioihin liittyvät asiakirjat
  - potilasasiakirjat muodostavat henkilörekisterin

Valvira

Potilasasiakirjojen laatimisen tarkoitus

- Palvelevat potilaan hoidon suunnittelua, toteutusta ja seuranta, edistävät hoidon jatkuvuutta
- Palvelevat potilaan tiedonsaantioikeutta ja oikeusturvaa
- Palvelevat terveydenhuollon ammattihenkilöiden oikeusturvaa
- Palvelevat terveydenhuollon palvelujen turvallisuutta ja laadunvalvontaa
- Palvelevat toiminnan suunnittelua ja arviointia sekä tutkimusta ja opetusta

Valvira

Potilasasiakirjamerkintöjä koskevia keskeisiä periaatteita ja vaatimuksia 1(2)

- Tarpeellisia
  - Laajuudeltaan riittäviä
  - Selkeitä ja ymmärrettäviä
  - Virheettömiä
-
- Jos potilaan elämäntilanteen kartoittamisen tai muun vastaavan syyn takia hoidon kannalta on tarpeellista kirjata muun henkilön itsestään tai elämäntilanteestaan kertomia yksityiskohtaisia arkaluonteisia tietoja (esim. uskonnollinen vakaumus, rotu, seksuaalinen suuntautuminen, rikollinen teko), nämä tiedot kirjataan potilaan palvelutapahtuman asiakirjoihin kuuluvaan erilliseen asiakirjaan

Valvira

Potilasasiakirjamerkintöjä koskevia keskeisiä periaatteita ja vaatimuksia 2(2)

- Merkinnöistä tulee ilmetä tietojen lähde, jos tieto ei perustu ammattihenkilön omiin tutkimushavaintoihin tai jos potilasasiakirjoihin merkitään muita kuin potilasta itseään koskevia tietoja

Valvira

Potilasasiakirjojen laatiminen

(STM:n asetus potilasasiakirjoista)

Valvira

Terveysthuollon ammattihenkilön velvollisuudesta laatia potilasasiakirjat

” Terveysthuollon ammattihenkilön velvollisuudesta laatia ja säilyttää potilasasiakirjat sekä pitää salassa niihin sisältyvät tiedot on voimassa, mitä potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa säädetään.”

Laki terveysthuollon ammattihenkilöistä (559/1994) 16 §

” Terveysthuollon ammattihenkilön tulee merkitä potilasasiakirjoihin potilaan hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan turvaamiseksi tarpeelliset tiedot.”

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 12 §

Valvira

Kuka voi tehdä merkintöjä potilasasiakirjoihin?

- Hoitoon osallistuva terveydenhuollon ammattihenkilö
- Heidän ohjeidensa mukaisesti muu hoitoon osallistuva (siltä osin kuin he osallistuvat hoitoon)
- Hoitoon osallistuva terveydenhuollon opiskelija toimiessaan tilapäisesti laillistetun ammattihenkilön tehtävissä (muutoin opiskelijan merkinnät hyväksyy hänen esimiehensä, ohjaajansa tai tämän valtuuttava henkilö)
- Sairaankuljetukseen osallistuva muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö toiminnasta vastaavan terveydenhuollon ammattihenkilön ohjeita noudattaen
- Terveydenhuollon ammattihenkilö vastaa sanelunsa perusteella tehdyistä potilasasiakirjamerkinnöistä

Valvira

Mitä merkitään (10 §)?

- Perustiedoissa tulee olla:
  - potilaan nimi, syntymäaika, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot
  - terveydenhuollon toimintayksikön tai itsenäisen ammatinharjoittajan nimi
  - merkinnän tekijän nimi, asema ja merkinnän ajankohta
  - saapuneiden tietojen osalta saapumisajankohta ja lähde
  - alaikäisen potilaan osalta huoltajien tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot sekä täysi-ikäiselle potilaalle määrätyn laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- Tarvittaessa tulee ilmetä:
  - potilaan ilmoittaman lähiomaisen tai muun yhteyshenkilön nimi, mahdollinen sukulaisuussuhde ja yhteystiedot
  - potilaan äidinkieli ja asioimiskieli
  - potilaan ammatti
  - potilaan työnantajan vakuutusyhtiö, jos kyseessä saattaa olla työtapaturma tai ammattitauti
  - vakuutusyhtiö, jos hoidon mahdollisesti maksaa vakuutusyhtiö
  - tietojen luovuttamista koskevat potilaan suostumukset

Valvira

Mitä merkitään (11 §)?

- Keskeiset hoitotiedot: jokaisesta potilaan palvelutapahtumasta (esim. avohoitokäynti, kotikäynti, osastohoitojakso, puhelu)
  - tulosyy, esitiedot, nykytila
  - havainnot, tutkimustulokset
  - ongelmat, taudinmääritys tai terveystarve
  - johtopäätökset
  - hoidon suunnittelu, toteutus ja seuranta
  - sairauden kulku ja loppulausunto

Valvira

Mitä merkitään (12 §)?

- Sairauden ja hoidon kulkua koskevat merkinnät:
  - Taudinmäärityksen, valitun hoidon ja hoitoratkaisujen perusteet riittävässä laajuudessa
  - Miten hoito on toteutettu, onko hoidon aikana ilmennyt jotakin erityistä ja millaisia hoitoa koskevia ratkaisuja sen kuluessa on tehty
  - Leikkauksista ja muista toimenpiteistä riittävän yksityiskohtainen leikkaus- tai toimenpidekertomus

Valvira

Mitä merkitään (12 §)?

- Potilaaseen pysyvästi asetetut materiaalit (esim. proteesit, implantit, hampaiden täytemateriaalit) merkittävä siten, että ne ovat myöhemmin tunnistettavissa
- Kaikki lääkemääräykset (sisältäen kaikki uusinnat), lääkärinlausunnot, sairaus- ja työkyvyttömyystodistukset, muut todistukset sekä kuntoutussuunnitelma antamisajankohdan mukaan
- Jos potilaan itsemääräämisoikeutta rajoitetaan mielenterveys-, päihdehuolto-, tartuntatauti- tai muun lain nojalla, siitä tulee tehdä potilasasiakirjoihin erillinen merkintä, josta käy ilmi toimenpiteen syy, luonne ja kesto sekä arvio sen vaikutuksesta potilaan hoitoon samoin kuin toimenpiteen määränneen lääkärin ja suorittajien nimet

Valvira

Mitä merkitään (13 §)?

- Tiedossa olevat riskitekijät (esim. lääkeallergia, materiaaliallergia, muut yliherkkyydet)
- Työntekijälle työstä aiheutuvia terveysvaaroja koskevat tiedot merkittävä tai liitettävä häntä koskeviin työterveyshuollon potilasasiakirjoihin
- Todetut tutkimus- tai hoitotoimenpiteen haitalliset vaikutukset, mahd. hoidon tehottomuus
- Epäillyistä potilas-, laite- tai lääkevahingoista yksityiskohtaiset merkinnät, joista käy ilmi kuvaus vahingosta, selvitys hoidossa mukana olleista sekä laite- ja lääkevahinkojen osalta yksilöidyt tunnistetiedot ja kuvaus vahingon epäilyistä syystä

Valvira

Mitä merkitään osastohoidossa (14 §)?

- Potilaskertomukseen riittävän usein merkinnät potilaan tilan muutoksista, tehdyistä tutkimuksista ja annetusta hoidosta
- Osana potilaskertomusta hoitajaksokohtaisesti päivittäin merkinnät potilaan tilaan liittyvistä huomioista, hoitotoimista ja vastaavista seikoista
- Lääkärin tehtävä sairaalahoidossa olevan pitkäaikaispotilaan potilasasiakirjoihin vähintään kolmen kuukauden välein seurantayhteenveto riippumatta siitä, onko potilaan tilassa tapahtunut olennaisia muutoksia

Valvira

Mitä merkitään konsultaatioista ja hoitoneuvotteluista (15 §)?

- Taudinmäärityksen tai hoidon kannalta merkittävästä puhelinneuvottelusta ja muusta vastaavasta konsultaatiosta ja hoitoneuvottelusta tehtävä merkinnät potilaskertomukseen (milloin, osallistuneet, hoitoratkaisut ja niiden toteuttaminen)
- Potilaan tunnistetiedoin tehty konsultaatio (vastauksen antajalle jäätävä myös merkinnät tai muutoin tiedot antamastaan vastauksesta)

Valvira

Mitä merkitään ensihoidosta (16 §)?

- Ensihoidosta ja sairaankuljetukseen liittyvästä hoidosta ja seurannasta
- Jos ensihoitoon tai sairaankuljetukseen osallistuu lääkäri, henkilökohtaisesti tai konsultaation perusteella, tämän tulee käydä ilmi potilasasiakirjoista

Valvira

Hoidon loppulausunto (17 §)

- Jokaisesta osasto- tai laitoshoidojaksosta sekä sellaisesta polikliinisesta hoitokaudesta, jonka loputtua hoito päättyy tai hoitovastuu siirtyy toiseen terveydenhuollon toimintayksikköön
- Loppulausuntoon tulee sisältyä yhteenveto annetusta hoidosta, selkeät ohjeet seurannan ja jatkohoidon toteuttamiseksi, kuvaus mahd. poikkeavuuksista potilaan toimenpiteen jälkeisessä toipumisessa sekä kuvaus potilaan tilasta palvelutapahtuman päättyessä

Valvira

Mitä merkitään potilaan tiedonsaannista (18 §)?

- Jos potilas joutuu odottamaan hoitoon pääsyä, merkinnät viivästyksen syystä, ilmoitetusta hoitoon pääsyajasta ja siitä, että mainitut tiedot on ilmoitettu potilaalle
- Tieto potilaan ohjaamisesta muuhun hoitopaikkaan
- Tieto ilmoitetun hoitopääsyajan muuttumisesta
- Tieto potilaslain 5 § :n tarkoittamasta selvityksen antamisesta potilaalle
- Peruste, jos selvitystä potilaalle ei ole annettu
- Potilaan kieltäytymisestä tutkimuksesta tai hoidosta
- Hoitotahdosta potilaan itsensä varmentama merkintä tai erillinen asiakirja

Valvira

Merkinnät erityistilanteissa (19 §)

- Jos alaikäistä hoidetaan yhteisymmärryksessä hänen kanssaan, tästä tulee tehdä merkinnät potilasasiakirjoihin ja merkinnöistä tulee käydä ilmi, salliiko hän tietojen antamisen huoltajalle
- Jos täysi-ikäistä potilasta, joka ei kykene mielenterveyshäiriönsä, kehitysvammaisuutensa tai muun syyn vuoksi päättämään hoidostaan, hoidetaan yhteisymmärryksessä hänen laillisen edustajansa, lähiomaisensa tai muun läheisensä kanssa, tästä tulee tehdä merkintä potilasasiakirjoihin

Valvira

Potilasasiakirjamerkintöjen määräajat

- Merkinnot tulee tehdä viivytyksettä, viimeistään viiden vuorokauden kuluessa siitä, kun potilas poistuu vastaanotolta tai palvelutapahtuma muutoin päättyy
- Lähetteet tulee laatia ja toimittaa jatkohoitopaikkaan viipymättä, viimeistään viiden vuorokauden kuluessa
- Yhteenveto potilaalle ja jatkohoitopaikkaan viiden vuorokauden kuluessa
- Määräajoista voidaan poiketa vain erityisestä syystä!

Valvira

Potilasasiakirjatietojen salassapito

Valvira

Potilasasiakirjatietojen salassapito 1/3

- Potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot (kaikki!) ovat salassa pidettäviä (Potilaslaki 13 § :n 1 mom)
- **PÄÄSÄÄNTÖ: Terveystuollon ammattihenkilö tai muu terveystuollon toimintayksikössä työskentelevä taikka sen tehtäviä suorittava henkilö ei saa ilman potilaan kirjallista suostumusta antaa sivulliselle potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja**
  - Sivullinen = muut kuin asianomaisessa toimintayksikössä tai sen toimeksiannosta potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvat henkilöt
  - Salassapitovelvollisuus säilyy palvelussuhteen tai tehtävän päättymisen jälkeen (Potilaslaki 13 § :n 2 mom)

Valvira

Potilasasiakirjatietojen salassapito 2/3

- **KUITENKIN: potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja saa antaa ilman potilaan kirjallista suostumusta (Potilaslaki 13 § :n 3 mom.):**
  - 1) jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on **laissa** erikseen nimenomaisesti säädetty;
  - 2) potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi **tarpeellisia** tietoja toiselle terveydenhuollon toimintayksikölle tai terveydenhuollon ammattihenkilölle sekä yhteenveto annetusta hoidosta potilaan hoitoon lähettäneelle terveydenhuollon toimintayksikölle tai terveydenhuollon ammattihenkilölle ja hoitavalle lääkärille potilaan **suullisen suostumuksen** tai asiayhteydestä muuten ilmenevän suostumuksen mukaisesti
  - 3) potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi tai toteuttamiseksi **välttämättömiä** tietoja toiselle suomalaiselle tai ulkomaiselle terveydenhuollon toimintayksikölle tai terveydenhuollon ammattihenkilölle, jos potilaalla **ei** ole mielenterveyshäiriön, kehitysvammaisuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi **edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä** eikä hänellä ole laillista edustajaa, taikka jos **suostumusta ei voida saada** potilaan tajuttomuuden tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi

Valvira

Potilasasiakirjatietojen salassapito 3/3

4) **tajuttomuuden tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi** hoidettavana olevan potilaan **lähiomaiselle tai muulle hänen läheiselleen** tieto potilaan henkilöstä ja hänen terveydentilastaan, jollei ole syytä olettaa, että potilas kieltäisi näin menettelemästä;

5) **kuolleen henkilön** elinaikana annettua terveyden- ja sairaanhoitoa koskevia tietoja perustellusta kirjallisesta hakemuksesta sille, joka tarvitsee tietoja tärkeiden etujensa tai oikeuksiensa selvittämistä tai toteuttamista varten siltä osin kuin tiedot ovat välttämättömiä etujen tai oikeuksien selvittämiseksi tai toteuttamiseksi; luovutuksensaaja ei saa käyttää tai luovuttaa tietoja edelleen muuhun tarkoitukseen.

Valvira

Potilasasiakirjatietojen luovuttaminen

Valvira

Tietojen luovuttamisesta

- **Kun sivullinen pyytää potilaan tietoja, kyse tietojen luovuttamisesta**
  - VARMISTU SIITÄ, ETTÄ LUOVUTUS ON LAILLISTA:
  - Kirjallinen pyyntö
  - Perustelu (potilaan kirjallinen suostumus tai lain säännös) sille, miksi oikeus saada tietoja
  - Vastataan vain siihen, mitä pyydetään: esimerkiksi räätälöity lausunto
  - Vastuu tietojen laillisuudesta on tietojen luovuttajalla!
- **Päätös olla luovuttamatta tietoja**
  - Julkisuuslain 14 § :ssä säädetty menettelystä

Valvira

Potilaan suostumuksesta tietojensa luovuttamiseen

- Henkilötietolain mukaan suostumuksella tarkoitetaan kaikenlaista vapaaehtoista, yksilöityä ja tietoista tahdonilmaisua, jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojensa käsittelyn
- Rekisteröidyn on suostumusta antaessaan pitänyt olla tietoinen siitä, mihin hän suostumuksensa antaa. Tämä edellyttää potilaalle etukäteisen informaation antamista kyseessä olevien tietojen luovuttamisesta
- Jotta rekisteröity voi tosiasiasa käyttää tiedollista itsemääräämisoikeuttaan harkitessaan, antaako hän suostumuksensa luovuttaa tietoja työnantajalle vai ei, suostumusasiakirjasta on käytävä ilmi ainakin seuraavat seikat:
  - **Kuka tietoja luovuttaa?**
  - **Kenelle tietoja luovutetaan?**
  - **Mitä tarkoitusta varten tietoja luovutetaan?**
  - **Mitä tietoja luovutetaan?**
  - **Päivämäärä ja potilaan allekirjoitus**

Valvira

Mitä tietoja tulee merkitä potilastietojen luovuttamisesta (Potilasasiakirja-asetus 21 §)?

- Mitä tietoja?
- Koska?
- Kenelle?
- Kuka luovutti?
- Luovutuksen peruste (potilaan kirjallinen tai suullinen suostumus, laki)
- Tietojen luovuttamista koskevasta kiellosta

Valvira

Potilasasiakirjatietojen korjaaminen

(Henkilötietolaki 29 §)

Valvira

Miten virheellinen tieto korjataan?

- Virheelliset tiedot korjattava oma-aloitteisesti/potilaan pyynnöstä ilman aiheetonta viivytystä
- Sekä alkuperäinen että korjattu merkintä tulee olla myöhemmin luettavissa
- Merkittävä korjauksen tekijän tiedot ja korjauksen tekopäivä
- **Mitä jos vaatimusta tiedon korjaamisesta ei hyväksytä?**
- Kirjallinen todistus + syyt, miksi vaatimusta ei ole hyväksytty
- Rekisteröidyn oikeus saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi

Valvira

Potilasasiakirjatietojen tarkastusoikeus

Henkilötietolaki 26 – 28 § :t

Valvira

Mitä tarkastusoikeus on?

- Tarkastusoikeus on henkilökohtainen ja koskee vain itseään koskevia tietoja
  - Ei voi käyttää valtuutettu edustaja
- Alaikäisellä on tarkastusoikeus omiin tietoihinsa siltä osin kuin kykenee päättämään omasta hoidostaan
- Tarkastusoikeuden toteuttamisesta säädetään henkilötietolaissa
- Jos tarkastusoikeus evätään potilaalta, hän voi saattaa asian tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi